

Förvandlingen börjar

(3901) Christer Dahlgvists arkiv

Villabyggna förändrar det gamla sommarstugeområdet

Utmed Karl Jans väg låg några gamla sommarstugor som omkring 1960 revs för att ge plats för villabyggen. I bakgrunden syns Oppgårdens och "Hermans lada", i förgrunden "Röda stugan" och "Blå stugan. I bakgrunden Väsby och vattentornet och längst bort Uggleberget.

(3905) Maj-Britt Carlsons arkiv

Blå stugan (3900)

Villabyggna förändrar det gamla sommarstugeområdet i närheten av Oppgårdens, söder om Karl Jans väg.

(3904, 3906) Maj-Britt Carlsons arkiv

Foto: Ernst Winabora

Plan för utbyggnaden kring Träkvista torg

[illegible][illegible]

Tråkivisa, där pionjärerna bland Ekerås "nybyggare" bör sedan de tre tillbaka, finns i dag 120 egna hem, och fler kommer. Samtidigt har bebyggelsen växt så snabbt, att förbrukningen av Gussnar Hallström, snart 75-årig kändare av Maläravästern med särskild tonvikt på Ekerås, där han varit verksam sedan 1920, ökat från 1600 liter. Agnoren Hallström har stora planer för sitt Ekerås, många är ännu bara fröspråk, och han ser stilla 56 drömmar om ett nytt Ekerås, där förbrukningen kommer översens. — Det är alltså litet svårt med anpassningen i början, säger han. Men efter ett par år kommer de glömska att komma tillbaka och göra samma service här som i andra städer. — Det är inte så, här ligger skatter och kan inte uppfylla alla de fordringarna, säger han. — Men i en stad men efter något år växlar skatteformen mot kommunen, och de f.d. stadsborna är sig själva på lämnat stads var och en själv köpt ett papper, ett ö.s.v.

- Naturen främst

Omkring 600 nyinflyttade par är under de närmaste åren, räknar agronom Hallström med. Vattenfrågan är ordnad för 10 000 tills vidare. Mer kan man inte klara ånnu, för avloppsröran är ett besvärligt problem. Annars finns det plats för 12 000 inneboende bara i de östra delarna av Ekero. Att det kommer att bli tilläggbygd på vissa områden så småningom, är alla inbillda på, men, förklara byggnadsnämndens ordförande mer eftertryckligt: det skall först och främst bli ett riktigt samhälle. Naturen i vår försöks tillgång härute, och den får inte förstöras, även om aldrig så många skattebetalare kunde dras till kommunen.

Rosells bilverkstad

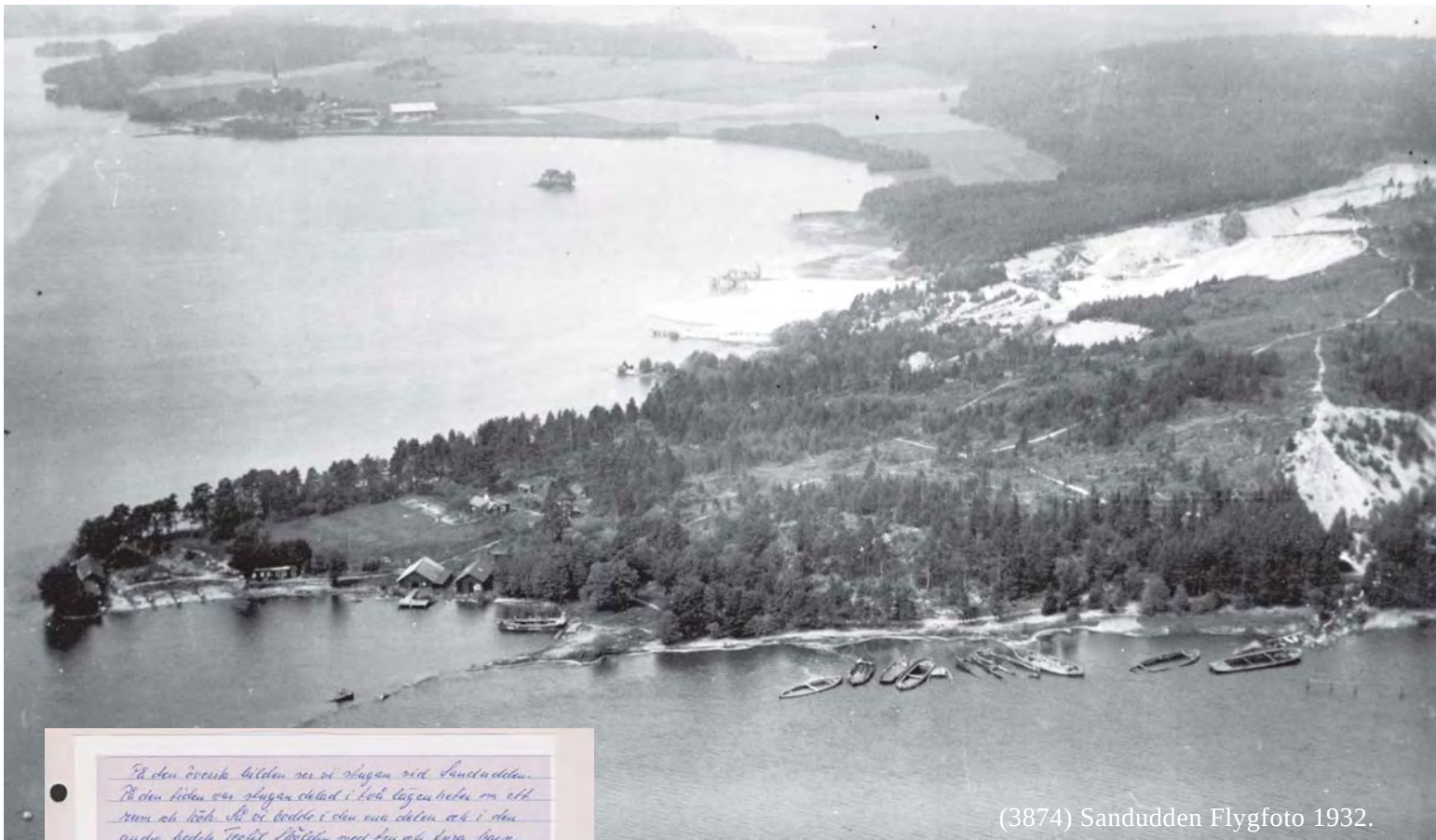
Rosells bilverkstad låg ungefär där den nuvarande färghandeln ligger. Verkstaden skattade åt förgängelsen när Träkvista torg byggs med Konsum, grillkiosk, apotek och post.

Carl Rosell och Tage Andersson, senare innehavare av Palmqvists cykelverkstad, framför bilverkstaden.

(1800 - 1806) Olle Svenssons arkiv.

Sandudden "Nykrog"

(3874) Sandudden Flygfoto 1932.

På den övre bilden ser vi slagan vid Sandudden.
På den lägre ser slagan delad i två lägenheten som ett
rum och kök. Så vi bodde i den ena delen och i den
andra bodde Torpet. Bilden är från en av våra barn.
Hedanför är vi Eva och Lisa och de är på besök i
Sverige.

Torpet Sandudden inne-
höll på 1920-talet två lä-
genheter. I den norra
bodde familjen Hammar-
berg. Här står David och
Eva Hammarberg utanför
sin bostad med döttrarna
Vera och Vanja.

Bild från Bertil Gustafsson. (1762)

Fram till 1990-talet var torpet fritidsbostad.
Därefter togs det av en grupp entusias-
ter, som under 2000-talet renoverat torpet
och på nytt gjort det till krog.

.Hela det bostadsområde som i
dag kallas Sandudden har varit
grustag, som sträckte sig bort
mot Asknäs. När verksamheten
upphört, låg grustaget länge
orört, men efter den största jord-
omflyttningen någonsin i
Sverige kunde ett nytt bostads-
område börja byggas.

Under grustagets tid var den
udde som sträcker sig ut i vattnet
flitigt använd. Här fanns bl.a.
båtvarv. Udden har fått ge namn
åt hela bostadsområdet. På en
karta från 1600-talets slut visas
på udden en krog, som först
hette Gammelkrog och senare
Nykrog.

På udden fanns ett torp som un-
der förra seklets början användes
som bostad. I huset, som troligen
är så gammalt som från 1700-ta-
let, inrymdes flera lägenheter.

Tack^{alla} Ekeröbor!

Tack alla Ekeröbor som bidragit med bilder till Ekerö-Munsö hembygdsförenings bildarkiv.

Här är den gamla byn Träkvista i förvandling, en bondby från Skärvik till Älvnäs. Längre var centrala delen Träkvista det närmaste ett centrum man kunde komma.

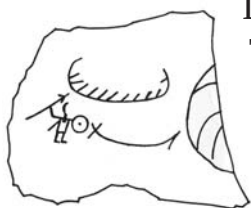

Oppgården finns kvar än idag - hörnet Ekerövägen och Brunnavägen.

Bild från 1925, Sven Sahlström.

Av de gamla gårdarnas bebyggelse finns endast Oppgården kvar på sin ursprungliga plats, men våra bilder visar Träkvistatrakten på den tiden jordbruk och trädgårdar dominerade.

Lundhagen var från början ett torp, som förvandlades till område med sommarvillor. Även de nuvarande villa- och radhusområdena Hummelvreten och Brunna var länge jordbruk. Lundhagsbadet finns förstas kvar, men vi tar ett dopp i idyllen på 1920-talet.

Bildtolkning och teckning av Stig Rydh.
Ur: Mälaröarna, Kulturhistoriska miljöer.

Den äldsta bilden från Träkvista, ett fragment av en folkvandringstida bildsten av sandsten, hittad vid Träkvista. På bilden syns en krigare, ett bemannat skepp och en del av ett cirkelhjul samt ett tecken

som inte kunnat tolkas. Troligen har ristningen ursprungligen stått som en minnesvård på en grav.

Så räddar vi bilderna!

1 Bilden med tvätterskorna är gulnade och trasiga.

Bilden vänds till gråskala.

2

3

Bilden rätas upp.

4

Kontrasterna ökas.

5

Stortvätt på Brunna Mor på gården, Hanna Kihlberg, tvättar tillsammans med döttrarna Karin, Anna och Stina en dag omkring 1915. (3103) Bigitta Berglunds arkiv.

Skadorna repareras och skärpan ökas.

Ibland hittas bilder som nästan har gulnat bort och är skadade på andra sätt. Med datorns hjälp kan bilderna bli som nya.

År 1708 DEN ÄLDSTA KARTAN ÖVER TRÄKVISTA BY

År 1708 bestod Träkvista by av fyra gårdar som låg samlade på en bytomt – Nedergård, Oppgård, Mellangård och Västergård. Tomten låg centralt i inägomarken, mellan de två åkergårdarna, som besåddes vartannat år (tvåsäde). Norr om det norra åkergärdet fanns ett stort område med ängsmark som sträckte sig ned mot en vik av Långtarmen. Marken var uppdelad mellan de fyra gårdarna efter ett fast system som alla var insatta i och delningen behövde därför inte ritas ut på kartan.

Geometrisk Charta öfver TRÅQWISTA By i Stockholms Län på Swart-
 sig Landet, Färentuna Klärad och Eckarö Socken belägen Öster Ör-
 dres af den 4 Maj 1737, afmått in Octobri år 1741.
 af Johann Mesner.

År 1737

Laga skiftet 1859

Vid laga skiftet upplöstes den gamla bygemenskapen*.

Varje gård fick sina ägor för sig. Marken delades nu in i stora sammanhängande ägoblock efter noggrann värdering av marken för att skiftet skulle bli så rättvist som möjligt. Varje gård fick del i olika ägoslag – åker, äng och skogsmark – och andelen beräknades efter gårdens mantalsbråk (taxering).

Byns gårdar hade delats så att de nu var åtta. Vid skiftet blev fyra kvar på den gamla bytomten medan de övriga fick flytta ut till nya lägen, närmare sina samlade ägor men fortfarande i närheten av byns gamla centrum.

*Den skiftesform som ännu gäller.

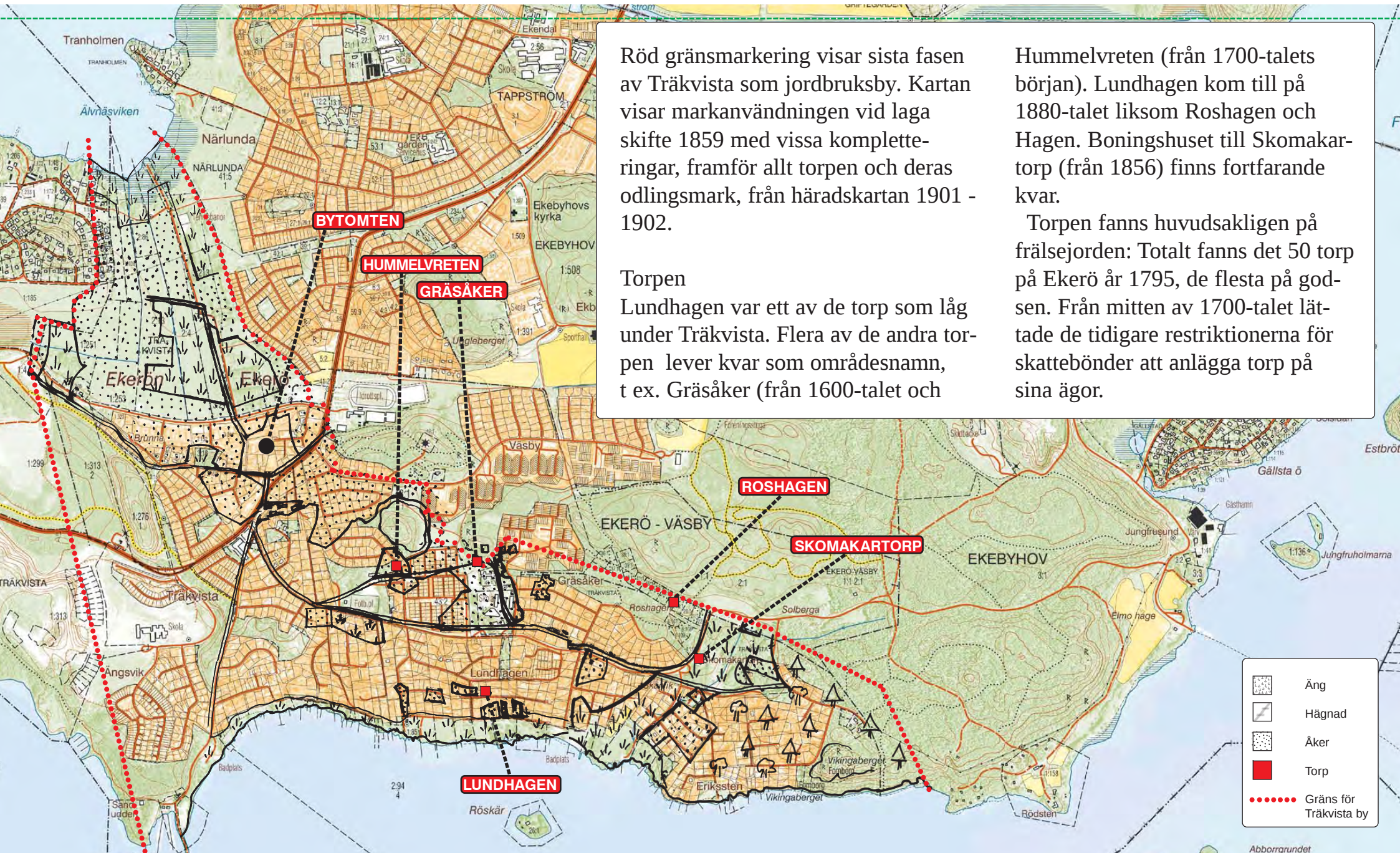

This is a historical map of the Färentuna area in Sweden, likely from the 18th century. The map shows a complex arrangement of land parcels, many of which are labeled with letters (A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, U, V, W, X, Y, Z) and numbers (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100). The map is oriented with North at the top, as indicated by a compass rose in the bottom right corner. The map shows a network of roads and paths, as well as various geographical features such as 'Sjön Langtarmen' (Lake Long Arm) and 'Sjön' (Lake). The map is surrounded by a border with the text 'Färentuna' and 'Wasby'.

Solskiftet blev med tiden opraktiskt och lantmätaren delade då in marken i större skiften. På kartan är de nya skiftena markerade med raka linjer och bokstäver, en för var och en av de fyra gårdarna.

TRÄKVISTA BY

OMKRING ÅR 1900

Röd gränsmarkering visar sista fasen av Träkvista som jordbruksby. Kartan visar markanvändningen vid laga skifte 1859 med vissa kompletteringar, framför allt torpen och deras odlingsmark, från häradskartan 1901 - 1902.

Torpen
Lundhagen var ett av de torp som låg under Träkvista. Flera av de andra torpen lever kvar som områdesnamn, t ex. Gräsåker (från 1600-talet och

Hummelvreten (från 1700-talets början). Lundhagen kom till på 1880-talet liksom Roshagen och Hagen. Boningshuset till Skomakartorp (från 1856) finns fortfarande kvar.

Torpen fanns huvudsakligen på frälsejorden: Totalt fanns det 50 torp på Ekerö år 1795, de flesta på godsen. Från mitten av 1700-talet lät de tidigare restriktionerna för skattebönder att anlägga torp på sina ägor.

Så räddar vi bilderna!

1 Bilden med
tvätterskorna är
gulnade
och trasiga.

Bilden
vänds till
gråskala.

2

3

Bilden rätas upp.

4

Kontrasterna
ökas.

5

Skadorna re-
pareras och
skärpan ökas.

Stortvätt på Brunna Mor på gården,
Hanna Kihlberg, tvättar tillsammans
med döttrarna Karin, Anna och Stina
en dag omkring 1915. (3103)

Emh

EKERÖ-MUNSÖ
HEMBYGDSFÖRENING

Ibland hittas bilder
som nästan har gulnat
bort och är skadade
på andra sätt.
Med datorns hjälp kan
bilderna bli som nya.

En liten resumé över Lundhagens historia under 1900-talet =====

INLEDNING

Lundhagen var namnet på en framstående handelsträdgård i Träkvista, Ekerö Kommun och belägen inom området öster om Blomkålsvägen och i norr och söder begränsad av Lundhagsvägen och Lundhagens Strand. Handelsträdgården är numera nedlagd och området är sedan slutet av 1960-talet bebyggt med villor.

ANSKAFFNING OCH ETABLERING

År 1901 inköptes Lundhagen, då benämnt Nedergården, av en, från Rosendals slott på Djurgården i Stockholm, just utexaminerad Handelsträdgårdsmästare: Adolf Magnus KINDBLOM. Området omfattade 11.480 kvadratmeter och köpeskillingen uppgick till 4.500 kronor. Säljare var Grus- och Sandaktiebolaget. Köpet inkluderade servitut om utfartsvägar, bland annat till ångbåtsbryggan. Därutöver ålades köparen att betala en avgift av tio kronor per år till underhåll av vägar och bryggan. Detta servitut gjorde att trädgården de facto kom att delas mitt itu, något som bestod under handelsträdgårdens hela verksamhetstid.

Magnus Kindblom, då 28 år, bosatte sig på Lundhagen med hustru Hilda Josefina och en tvåårig son, Gösta. Samma år föddes även son nummer två, Sten.

HANDELSTRÄDGÅRDENS VERKSAMHET

Med intresse och förtroende för de förvärvade kunskaperna anlades en handelsträdgård, där det odlades all slags frukt: Äpplen, päron, plommon, bigarråer samt bär såsom jordgubbar, vilka odlades i bänk till tidig försäljning - dessa var särdeles eftertraktade primörer. Andra begärliga odlade bär var smultron, hallon, krusbär och vinbär.

De fina odlingsresultaten blev mycket berömda och stora, kända restauranger som Grand Hotel, Operakällaren, Riche och Hotel Rydberg tingade alltid vårprimörerna i förväg.

Alla transporter gick med ångbåt, då inga andra färdmedel stod till buds. Båtarna lade vid denna tid till vid Munkbron, där det kunde ligga upp till tio ångbåtar på en och samma gång. De varor som inte var tingade såldes på Mälartorget, där torghandeln var mycket livlig. Fram till ungefär 1910 var det mor i huset som "torgade", d v s åkte till Stockholm och sålde på torget. Senare sköttes den sysslan av en av sönerna.

Handelsträdgården behövde mycket arbetskraft. Ytterligare sju barn hade under åren 1903-1923 sett dagens ljus på Lundhagen, och alla nio - från den minsta till den största - fick hjälpa till. Men mer hjälp behövdes, därför anställdes trädgårdselever och en piga, d v s hembiträde. Resultatet blev ett stort hushåll med upp till 15-16 personer i mathållningen.

På Lundhagen såldes även blommor och grönsaker till stora mängder sommargäster, vilka säkerligen kände sig mycket överlägsna den inhemska befolkningen. Detta kunde ta sig uttryck i stora pretentioner på service. Så kunde man t ex begära att få hemskickat för fem öre persilja ...

Under vinterhalvåret sågade man upp is, som lades i en sk isdös, där den kunde hålla sig under hela den påföljande sommaren. Isen var en begärlig vara för sommargästerna, som ofta förde ett mycket stort hushåll med massor av gäster. Isen såldes i stora block till priset 25 öre per block och transporterades till köparna i en sockerlådskärra av trädgårdsmästarens barn, vilka även hade att lyfta de tunga isblocken och lägga dem i isskåpen.

Ett flertal drivhus, varav ett mycket stort, byggdes, framför allt för odling av tomater, vilket blev en stor säljsuccé. Det var inte så vanligt med tomater på den tiden, men tomatkartonger packades i stora mängder och allt gick till försäljning i Stockholm.

För bevattningen fanns stora kar utställda på olika ställen i trädgården, en brunn (1) kom till. Vatten pumpades upp i en cistern (2) rymmande 10.000 liter, därifrån rann det med självtryck ner och fyllde tunnorna, där det fick stå och tempereras, då det inte fick vara för kallt vid bevattningen i bänkfönster och växthus.

I våra dagar talas mycket om jordförbättringar - trädgårdar och jordbruk använder konstgödsel - men under åren 1915-1925 beställde odlarna sk gödselpråmar från Stockholm. De innehöll avfall från restauranger, hotell samt hushåll som hade torrtoiletter. Dessa pråmar kom till alla trädgårdsmästare i Mälardalen och föranledde lagarbete. Alla trädgårdsmästare och anställda samlades för att hjälpas åt att lossa pråmen. Sedan samlades man hos nästa som fick en pråm. Dessa pråmar lossades med hjälp av skottkärror, som kördes på långa, smala plankor från pråmen till bryggan. Plankorna blev efter hand hala och slippriga och en gång halkade en man och ramlade ned i pråmen. Pråmskepparen tog dock det hela med ro, han lutade sig över pråmen och sade blott: "Du slog dig väl inte?"

Båttrafiken var synnerligen livlig. Det fanns turer in till Stockholm klockan 07:30, 08:30, 09:30 och 11:00 och likaledes från Stockholm till öar och fastland långt uppåt Mälaren. Elektriciteten hade under denna tid gjort sitt intåg och då båtarna även anlände sent på kvällarna hade Mäster Kindblom låtit installera en strömbrytare i sitt kök, så att han därifrån kunde tända och släcka ljuset nere på ångbåtsbryggan. Med tiden byggdes broar och vägar och den underbara ångbåtstrafiken tynade bort. Det ser dock ut som om den skulle börja komma till heders igen.

-
- (1) Brunnen var grävd ner till en källåder cirka tio meter norr om korsningen mellan Lundhagens Strand och den allé som går ner till den forna Lundhagens ångbåtsbrygga.
 - (2) Cisternen var placerad på egendomens högsta punkt strax söder om den nuvarande Lundhagsvägen.

BYGGNADERNA PÅ LUNDHAGEN

Huvudbyggnadens äldsta del, vilken bestod av kök och kammare, skall, enligt uppgift, ha uppförts på 1700-talet. Det stora köket hade grova stockar i taket, låg dörrpost och hög tröskel, vilket gjorde att man ödmjukt måste böja sig för att kunna komma in. De fasta inredningen utgjordes i stort sett av endast en stor, gammaldags ugn. Vatten bars in i hinkar och hälldes upp i en stor koppartunna med lock och avtappningskran. Inom parentes kan nämnas att när brunnen kom till, med pump som pumpade upp vatten för bevattningen, blev vatten även indraget i köket, något som var ganska ovanligt på den tiden. Kammaren, avsevärt mindre än köket, användes som föräldrarnas sovrum.

Genom tillbyggnader hade huvudbyggnaden utökats med två rum samt en glasveranda. Det största rummet i denna del, salen, eldades på vintern upp endast vid högtidliga tillfällen eller när gäster väntades. Vid jul dukades det julbord, med allt vad därtill hör. På julafton, när mat dryck och julklappar, voro avklarade, breddes stora dukar över alla faten med julmat. Då det endast eldades i kaminen inför måltiderna, blev det härigenom ett fint kylskafferier.

På gården planterades ett vårdträd - en blodbok - som blev mycket omtalad, då det är ovanligt med blodbok så långt norrut som Mälardalen (1).

Det fanns också en ladugård för grisar och höns och till denna vidbyggt ett s k lider för kärror och diverse redskap.

En annan byggnad, "sommarhuset", uthyrdes till sommargäster och gav på detta sätt extrainkomster till hushållet.

En mycket lågt, gammalt hus till en del nedbäddat i backen (i dag skulle man kalla det "souterränghus") bestod av endast ett spisrum. Hyresgäster var ett mycket gammalt par, han ett original som kallades "Lill-Anders". Kvinnan, som kallades "Tvätt-Emma", gick runt i bygden och tvättade åt folk, eller drog hem deras tvätt i en gammal skrinna och tvättade den nere vid sjön i en gammal bykstuga. På vintern låg hon på klappbryggan och klappade tvätten, som man gjorde förr, i kylan bland isflaken. Lill-Anders uttryck på försommaren var: "När sommargästerna kommit ut finns bara bräckkorv och fotogen att köpa i Kopra!" (d v s Co-Operativa = dagens Konsum eller Domus).

Ytterligare ett hus med två separata rum byggdes, det ena användes av sönerna och trädgårdseleverna, det andra var ämnat som undantag till mormor, Charlotta Erlandsson, som skötte hus, hem och barn sedan mor i huset avlidit 1915.

Efter att ytterligare ett stycke mark år 1923 förvärvats av grosshandlaren Oscar SJöström uppfördes det s k "Packhuset".

(1) Blodboken stod kvar tills en villa 1967 uppfördes på den avstyckade markdelen. Då trädet sågades ned hade det en diameter av 70-80 cm. Villaägaren lät såga panel av stammen. Panelen har använts till inredning i den uppförda villans vardagsrum.

Det innehöll ett stor packrum med cementgolv, vilket gjorde att det höll sig svalt även de hetaste sommardagar. I detta packrum ägde huvuddelen av försäljningen till besökande kunder rum. Packhuset innehöll även ett "vinterrum", i vilket inomhus arbete; såsom glasning av bänkfönster, bindning av vassmattor, kransar m m; bedrevs vintertid. Vinterrummet, liksom ytterligare ett rum vilket saknade värmekälla, hyrdes sommartid ut till sommargäster.

På Lundhagen fanns tidigt telefon, vilket inte fanns på så många ställen. Det blev för de små trädgårdsmästarbarnen att springa med telefonbud långa vägar såväl dagar som kvällar. Detta kunde, när det var mörkt, vara nog så skräckinjagande. Telefonering kunde på denna tid - långt före "petmojar" och knapptelefoner - i ett samhälle som Träkvista, där alla kände alla, och där den lokala telefonisten satt som en spindel i nätet, vara ganska enkelt. Många var de, som genom att be att få tala med "gubben med skägget", ringde upp Magnus Kindblom.

Odlingarna hindrade inte att en S:t Bernhards kennel kom till stånd med stora, vackra hundar som Nalle, vilken i glädjen kunde dra med sig hela hundkojan, när han sprang ned till ångbåtsbryggan för att välkomna husse, Mäster Kindblom. Andra fina och kända hundar var bl a Berna och Lady. Den sista i raden var Garm, välkänd av alla besökare vilka måste kliva över honom, där han låg på tröskeln, för att komma in i huset.

MAGNUS KINDBLOM - KOMMUNAL FÖRTROENDEMAN I ÖVER 40 ÅR

Många kommunala uppdrag blev det också för Mäster Kindblom. Han var bl a skolinspektör och fattigvårdsnämndens (numera socialnämndens) ordförande. I denna, senare egenskap medverkade han vid byggandet av ett nytt ålderdomshem (pensionärs-hem) i Nyckelby, på sin tid ansett som ett av de modernaste i Europa. På julaftnarna for Magnus Kindblom till "hemmet" för att vara jultomte och dela ut julklappar till de gamla (säg den kommunale nämndordförande i dag, som gör detsamma).

Även inom den kyrkliga kommunen engagerade sig Magnus Kindblom genom att under många år vara kyrkvård i Ekerö kyrka. Med sin imponerande resning, sitt stora helskägg och iklädd bonjour var det en mycket värdig man som tog emot nattvardsgäster, välkomnade föräldrar och faddrar vid dop och utförde andra åligganden.

Den sista insatsen i sin kommunala bana var att genomföra byggandet av Gräsåkersskolan i början av 1940-talet. Den invigdes år 1943 (se bifogat tidningsurklipp).

AVSLUTNING

Den 22 juli 1953 avled Adolf Magnus Kindblom, 80 år gammal, sörjd av en stor släkt - med inalles mer än 20 barnbarn - samt många vänner i Träkvista och över hela Ekerö. En epok på över 50 år och en livsgärning som familjeförsörjare, småföretagare och i samhällsbyggandets tjänst var härmed avslutad.

Sundbyberg i juni 1989
Margareta Körnemark-Lindqvist
(född Kindblom, år 1912)

Inspektion i växthuset och dags att skörda. Inköp av tulpanlökarna gjordes oftast från Holland där en miljon lökar kunde utgöra en beställning. Foto från ca 1930.

Text och layout: Ernst Wingborg, Ekerö.

Westlings handelsträdgård, Träkvista

Intervju gjord i januari 2008 med 83-årige

Sten Westling, Sandviksvägen 3, Ekerö.

Text: Ernst Wingborg, Träkvista.

Sten Westling, född den 22 oktober 1924, har vuxit upp på Ekerö och har yrkesmässigt under sin levnad drivit familjeföretaget Westlings Handelsträdgård i Almhagen, Träkvista. 1947 gifte han sig med Kerstin, som kom från Kungsholmen. År 1952 byggde paret sitt hus på Sandviksvägen där man nu bott i snart sextio år.

- Platsen här vid Sandviksvägen tyckte vi då var centrumbebyggelsen i Träkvista. Det var många hus runt om här som byggdes då på 1950-talet. Men det dröjde förstås några år innan vi fick kommunal utomhusbelysning här omkring, berättar Sten.

Stens far, trädgårdsmästare på Kersö gård, Munsö.

Sedan lång tid tillbaka och intill början av 1900-talet var det av tradition att de stora herrgårdarna hade trädgårdsanläggningar där många anställda var sysselsatta. Även på Ekerö med de stora egendomarna, t.ex Ekebyhov, Skytteholm, Menhammar och Kaggeholm fanns många trädgårdsarbetare anställda. Men trädgårdsarbetet var slitsamt, betalningen var inte hög och i början av 1900-talet förändrades de ekonomiska förutsättningarna. Många trädgårdsarbetare lämnade herrgårdarnas trädgårdar och några av dessa startade egen verksamhet och blev det vi idag kallar entreprenörer.

– Så var det också med min far, Erik Westling. Han var anställd som trädgårdsmästare på Kersö gård på Munsö, berättar Sten.

– År 1919 startade min far sin trädgårdsodling här i Träkvista. Platsen hette Aronsborg, men min far tyckte inte om det namnet och kallade därför platsen för Almhagen. Platsen var en utgård till Brunna gård som tidigare varit beteshage för kor. Tomten utgjordes av ca 2 tunnland, men utökades senare genom inköp av tomten Fridhem. Skall man beskriva platsen idag så är det ett område från fotbollsplanen vid Jungfrusundsvägen ner mot Mälaren. Familjeföretagets namn blev så småningom Westlings Handelsträdgård.

Många handelsträdgårdar i Träkvista och dess omgivning

I början av 1900-talet var det många som anlade trädgårdar och odlade produkter som efterfrågades av storstadens befolkning. Storleken på trädgårdarna var naturligtvis varierande men exemplen är många runt om i Träkvista och dess omgivning; • Gräsåker, • Karlsson vid Älme hage (nuvarande färjeställe), • Gösta Kindbloms i Träkvista, • Emrik Larssons i Lundhagen, med sparrisodling, • Axel Karlsson, Fridhem, • Fridolf Larsson vid Rödsten, • Bröderna Lundbergs i Skärvik, • Magnus Kindblom (far till Gösta Kindblom. Dessutom fanns Ivers och ytterligare några till.

– Här i Träkvista fanns det i vid den tiden i början av 1900-talet och framåt i stor sett tre grupper av inflyt-

Kaffepaus. Bilden från ca 1938. Här syns från vänster: Sten Westling, chauffören Tore Bengtsson, mormor Hanna, sömmerskan, fröken Signe Eriksson, Munsö och trädgårdsmästare Erik Westling. *Bor nu - år 2008 i Söderberga.*

tade, berättar Sten.

– Det var de som drev handelsträdgårdar med dess personal. Den andra gruppen var sandtagsarbetarna som även de var många. En annan grupp var "direktörerna" som funnit området idealisk för sitt sommarställe med bekvämt ångbåtstrafik in till huvudstaden.

Sten Westling, som växte upp vid sin fars handelsträdgård i Almhagen, fick från tidiga år delta i sysslorna vid familjeföretaget. Att odla, förädla, distribuera och sälja blev en stor del av hans liv. Sten utbildade sig även vid folkhögskolan i Mora.

Under de första åren skedde uppvärmningen av växhusen med "kanaleldning" där eldstaden var i en ände av växuset och skorstenen i andra änden. Rökgaserna gick i murade kanaler och över kanalerna placerades plantorna.

Sten blev den som utvecklade, moderniserade och förnyade verksamheten. Familjeföretaget växte och man specialiserade sig på ett de produkter som man nådde framgång med.

– Tomater, gurka och melon var något som vi blev stora på.

Det dagliga arbetet innebar långa dagar för alla som arbetade här. Den dagliga rutinen blev att rensa odlingar, bevattning, packning, transporter etc.

– Ett avbrott från rutinerna kunde vara då min far skickade mig till skogen vid Vikingaberget bortom Lundhagen för att fylla en säck med mossor som utnyttjades för kistdekorationer, säger Sten.

Redan under 1920-talet inriktade man sig på tulpaner. Inköp av tulpanlökar gjordes huvudsakligen från

Utanför växthuset påsken 1938.

Främre rad: Erik och Sten Westling samt Knutte Karlsson.

Bakom: Knutte Lundberg, Agnes Lundberg, Sonja Westling och Karin Karlsson, Brunna.

Holland där en million lökar kunde utgöra en beställning. Odling har för övrigt varit Stens stora passion och den senare delen inom yrket ägnade han sig helt åt blomodling där krysantemum blev en specialitet. Mycket av det odlade materialet användning för särskilt bearbetade kistdekorationer eller för utsmyckning vid nobelfester. Under företagets storhetstid hade man växthus med en yta av 2000 kvadratmeter och man hade egen grossistförsäljning i Årstahallen.

Biltransport ersatte ångbåten

Transporterna in till Stockholm skedde i början med ångbåt från Lundhagens brygga till Munkbrotorget i Gamla stan där man sedan gammalt hade försäljning. Nedför nuvarande Jungfrusundsvägen fanns byggor som ångbåtar angjorde; Träkvista brygga och Lundhagen. Transporten med den reguljära ångbåtstrafiken var då en av förutsättningarna för att driva handels-trädgård. Omkring 1932 byggdes Klarahallen där Stens far hade ett eget försäljningsstånd, men dit kom man inte med båt - dit skedde transporterna med bil. Redan 1936 hade Stens far skaffat bil vilket var unikt på den tiden. Men huvudsakligen anlätade man en åkare för transporterna. Saluhallarna flyttades till Årsta där Westlings hade stor försäljningsstånd.

Bevattning och gödning

Fram till ca 1940-talet fanns många torrdass i fastigheterna i Stockholm. Torrdassen tömdes i tågagnar som kördes till Lövsta vid Hässelby. Innehållet blandades med torv och denna gödsel lagrades under ett par år. Denna eftertraktade gödsel lastades därefter i pråmar – prudretter, som trädgårdsmästarna kunde beställa. Vanligtvis gick man ihop några stycken om en sådan

Sten Westling i full fart med blomsortering i växthuset. 1960.

Vårvinterjobb, påsken 1948. Sten Westling förbereder inglasning av den nya växthuset.

gödselbeställning och prämen kunde lägga till vid Lundhagens brygga. Unikt var att man gjorde beställningarna i lag och hjälptes åt att med skottkärror forsla hem gödseln. Ett sådant lagarbete avslutades oftast en kväll med en gemensam festmiddag där huvudrätten var stående; kött- eller pepparrotssoppa - och något att dricka därtill!

Även i viken intill Fantholmen där nuvarande Ekerö båtklubb finns, brukade prudrettprämar lossas vissa säsonger. Platsen där kallades vid den tiden Djuphållet.

Gynnsamt klimat.

Bevattningen av Westlings planteringar skedde via rörledningar från ett pumphus nere vid Mälaren. Den goda kvaliteten på mälervattnet har bidragit till att odlingsresultatet blivit bra, menar Sten.

– Här på södra sidan av Ekerö har också klimatet varit särskilt gynnsamt. Vi har haft ett par grader varmare än t ex odlarna på Färingsö och det har gjort att vi var de första att kunna leverera säsongens primörer.

Sport och fritidsnöjen

– Jag var intresserad av skidåkning och kan skryta

med att jag var ganska duktig.

– Och cyklade gjorde vi förstås. En sommar cyklade jag och en kompis till Göteborg. Där tältade vi. Inga problem alls, man var van att ta i extra.

Fotboll var ett annat intresseområde.

– Från 14-årsåldern var jag med i A-laget i Ekerö IK, berättar Sten stolt. Fotbollsplanen här vid Jungfrusundsvägen skänktes av Ihre och min far hjälpte till att anlägga planen. Innan fotbollsplanen anlades gick det en väg snett över den platsen - en väg som ledde till Hummelvreten..

– Det var mycket arbete från tidiga morgnar till sen kväll, men visst har vi ork med annat också, berättar Sten.

Han har minnen från tre skilda dansbanor här i Träkvista.

– Den första dansbanan som jag minns låg inne på Kafévägen. Den andra i hörnet av Fantholmsvägen och Stamvägen, nära nuvarande Träkvista bygata. Den tredje dansbanan låg mittemot nerfarten till Sandudden. Senast jag körde där fanns det fortfarande kvar en stolpe som bar upp belysningen till entrén till dansbanan. Våra bästa inkomster till idrottsklub-

År 1960. Odling har varit Stens stora passion och den senare delen inom yrket ägnade han sig åt blomodling där krysantemum var en specialitet. Här är en interiör från ett av växthusen. 2000 kvadratmeter fanns till förfogande. Idag sker ingen odling av sådant i Sverige, det är bara importerat som gäller idag, säger Sten.

Trädgårdsarbetare hos Westlings trädgård.

ben, Ekerö IK, kom från dansbanan. Den bidrog till att vi kunde hålla oss med gymnastikskor, tröjor, bollar etc.

På en äng vid Stamvägen brukade det regelbundet komma ett litet tivoli med karuseller, gungor tombola och marknadsstånd.

Stor förändring

Mycket har förändrats i Träkvista sedan Sten var ung och det finns mycket som han har att berätta.

Erik Westling startade 1919 egen verksamhet i Träkvista, Lundhagen. Företagets namn blev så småningom Westlings Handelsträdgård. Den här bilden är från den högtidliga invigningen av de nya Årstahallarna där Westling hade grossistförsäljning.

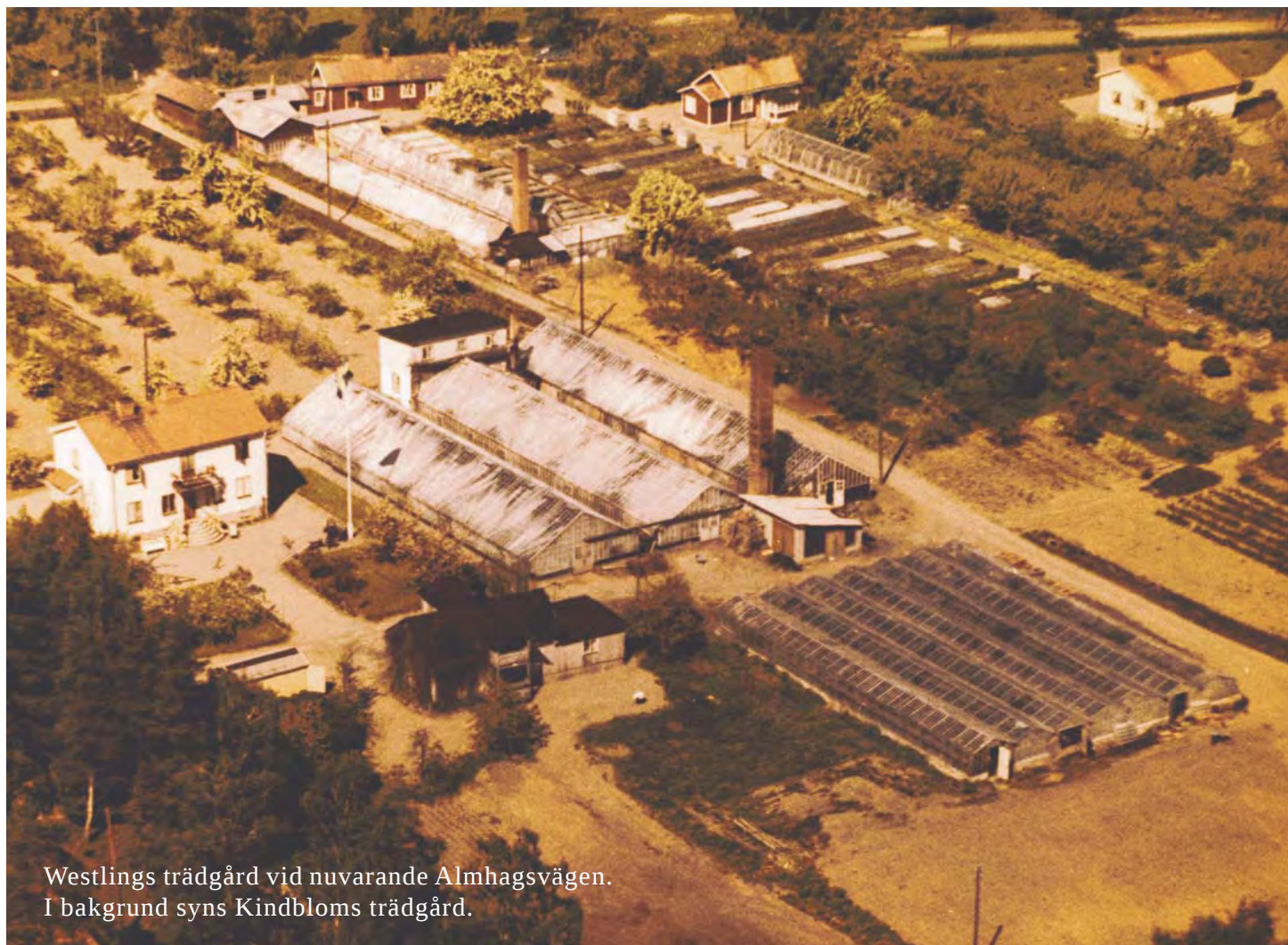

Paus i arbetet utanför ett växthus i Westlings trädgård.

– Jag minns slakterierna, de små gårdarna och alla handelsträdgårdarna. Från mina fönster ut mot Mälaren har jag alltid kunnat följa ångbåtarna som var dåtidens transportmedel. Idag är det sällan som en ångbåt eller ett handelsfartyg passerar här på Mälaren. Sten berättar om kaféerna som funnits på just bl a Kafévägen. Om Betelhuset där Valborg Nyström fanns på Stamvägen och på aktiviteterna på Folkets hus. Det är svårt för oss som kommit senare att hänga med på berättelserna om rivningar, nybyggnation och förändringar.

Kerstin Westling i arbete med blomleverans. Ända sedan giftemålet med Sten, år 1947, har Kerstin varit knuten till familjeföretaget Westlings Handelsträdgård. 1952 byggde paret sitt hus på Sandviksvägen intill handelsträdgården.

Westlings trädgård vid nuvarande Almhagsvägen.
I bakgrund syns Kindbloms trädgård.

